

Kulturarvet som resurs i framtidens Malmfälten

Om Riksantikvarieämbetets pågående uppdrag

Riksantikvarieämbetet har sedan i juni 2007 i uppdrag av regeringen att följa och stödja utvecklingen i Kiruna och Malmberget, Malmfälten, inom myndighetens verksamhetsfält.

Kiruna, Kirunavaara. Foto: Jan Eve Olsson

Anledningen till uppdraget är att gruvbrytningen kommer att långsiktigt påverka samhällena, vilket i hög grad berör kulturarvet.

Samråd sker med Gällivare och Kiruna kommuner, länsstyrelsen i Norrbotten och olika centrala verk. Riksantikvarieämbetet har även andra löpande kontakter, till exempel med Norrbottens museum, LKAB, Stiftelsen svensk industridesign (SVID) och olika forskare.

En delrapport har lämnats i juni 2008 och en slutrapport ska lämnas i april 2009. Delresultat har redovisats löpande till kulturdepartementet och till regeringens arbetsgrupper, till länsstyrelsen i Norrbotten och till berörda kommuner.

Praktik och teori – två spår

Riksantikvarieämbetet arbetar med två parallella spår – ett som behandlar den lokala praktiska planeringssituationen och ett teoretiskt kunskapsutvecklande spår.

De lokala förändringsprocesserna i kommunerna följs av Riksantikvarieämbetet och vi stödjer arbetet med konkret inriktade kulturmiljöanalyser och handlingsplaner.

Både Kiruna och Malmberget är områden av riksintresse för kulturmiljövården. De är också riksintresseområden för mineralutvinningen. I nuvarande omvandlingsprocesser är det därför avgörande att kunna balansera dessa och även andra intressen för att uppnå en hållbar samhällsutveckling i Malmfälten.

Malmberget. Foto: LKAB

Riksantikvarieämbetets engagemang handlar om lagtillämpning, och metoder kopplade till frågor om urval, rivning och flyttning av bebyggelsen i förhållande till landskapet. Det handlar även om kulturmiljöns betydelse för samhällenas framtida attraktivitet som goda miljöer för människor att bo och verka i. Här ingår frågor om betydelsen av att ta tillvara samhällenas tidsdjup och historiska spår.

I det kunskapsutvecklande arbetet, om kulturarvet som en resurs i samhällena med starka förändringstryck, sker samarbeten med konsulter och forskare.

Information om uppdraget läggs löpande ut på Riksantikvarieämbetets webbplats www.raa.se.

Exempel på hittills utfört arbete

- Dialog- och arbetsmöten med kommunerna, länsstyrelsen, Norrbottens museum, LKAB, Sametinget, Gällivare museum med flera.
- Dialogmöten med centrala verk.
- Insamling/analys av planeringsunderlag för Kiruna och Gällivare/Malmberget.
- Stöd till Gällivare och Kiruna kommuner i arbetet med kulturmiljöanalyser och handlingsplaner.
- Mindre uppdrag till konsulter med viktiga bakgrundskunskaper.
- Samverkan med forskargrupp kring stora samhällsförändringar och kulturarvsprocesser.
- Delrapport i juni 2008.
- Konferens/workshop i Kiruna 18-19 september 2008 *Det byggda kulturarvet i framtidens Kiruna*. Frågor lyftes om värdering, konsekvensanalyser och dokumentation. Deltagare var lokala aktörer och kulturmiljöhandläggare i landet.
- Deltagande i SVIDs workshop City Move Interdesign 2009.

Arbete på gång

- Boverkets utredning i samverkan med Riksantikvarieämbetet om kompensationsåtgärder för förlorade kulturvärden enligt miljöbalken.
- Fortsatt stöd till den lokala arbetsgruppen för samhällsomvandlingarna för att främja det aktiva kulturmiljöarbetet även efter att uppdraget löper ut.
- Medverkan i HSS09 Samverkanskonferens i Luleå: "Vi bygger morgondagens samhälle."
- Medverkan i förberedelser inför MISTRA-projekt om Malmfälten.
- Slutrapport 30 april 2009.

Disponentvillan, Gällivare. Foto: Michael Johansson

Riksantikvarieämbetet betonar vikten av:

- Att de unika kulturvärdena i Malmfälten sett ur ett nationellt och internationellt perspektiv tas tillvara.
- Att kulturarvet ses som viktig resurs när det gäller lokalsamhällets framtida attraktivitet och den regionala utvecklingen.
- Att det finns tydliga och långsiktiga strategier för kulturmiljöerna i Kiruna och Gällivare där konsekvenser av olika förändringsalternativ framgår.
- Att det görs nödvändig kulturhistorisk dokumentation.
- Att kommunerna och länsstyrelsen har tillräckliga resurser och redskap för ett aktivt kulturmiljöarbete.
- Att LKAB tar nödvändigt ansvar för det kulturarv företaget besitter.
- Att ekonomiska, tekniska och juridiska förutsättningar utreds vidare kring flytt av väsentliga delar av det byggda kulturarvet i Malmfälten.
- Att återanvändning av den samlade bebyggelsen prövas ur ett långsiktigt samhällsekonomiskt perspektiv.
- Att forskning med internationell koppling bedrivs i Malmfälten om kulturarvet i samhällsomvandlingen.

Skriftliga resultat

Rapporter från Riksanstikvarieämbetet

- *Det byggda kulturarvet i framtidens Kiruna. Sammanfattning från seminariet i Kiruna 18-19 september 2008.* Riksanstikvarieämbetet 2008:8.
- *Malmberget - kulturmiljö och samhällsomvandling.* Svensson, B. och Wetterberg O. (red) Riksanstikvarieämbetet 2008. I antologin ingår artiklarna:
 - Svensson B. och Wetterberg O. "Historiens betydelse i kulturmiljöförvaltningen."
 - Olshammar, G. "Ruinlandskap som besvär eller historia."
 - Feldmann, B. "Gropen och ghettot – om kulturarv, identitet och generation i Malmberget."
 - Holmberg, I. "Om kulturarvsprocessernas infrastruktur och historisering av Malmberget."
 - Olsson K. och Storm A. "Det förflutna i framtidens Malmberget."
 - Svensson B. och Wetterberg O. "Riskhantering i kulturmiljön – mellan utveckling och kulturförstörelse".

Unga i Kiruna centrum. Foto: Jan Eve Nilsson

Konsultrapporter

- Nilsson, K. "Kulturmiljöaspekternas hantering i Kiruna stadsomvandling." Institutionen för Stad och Land, avd för Landskapsarkitektur, 2008
- Björckebaum, M. och Mossberg, M. "Kan kulturhistoriskt värde flyttas? En rapport kring kulturmiljöers betydelse för social resiliens, projicerat på Kirunas stundande flytt." KMV forum AB, 2007.
- Hedlund, A. och Kofoed Schröder, J. "Levnadsförhållanden i Gällivare-Malmberget-Koskullskulle – reflektioner över planering och miljöbedömning." MKB-centrum, SLU, 2007.
- Lamming, P. "Malmbergarna och folkhälsan." 2008.
- Olsson, K. och Adolphson, M. "Stadsstruktur, kulturvärden och identitet. Framtida flytt av Kiruna stad." Urbana och regionala studier, Samhällsplanering och miljö, KTH, 2008.
- Brunnström, L. "Mönsterstaden Kiruna – historia och framtid." 2009.
- Johansson, M. Bildspel och bilder från Kiruna, kortfilm om flytt av hus i Malmberget.

Kontakt

Åsa Dahlin,
uppdragssamordnare
Riksanstikvarieämbetet
Samhällsavdelningen
Box 5405 Stockholm.
E-post asa.dahlin@raa.se
Tel 08-5191 8426